Muuttoliikkeen välineellistämistä koskeva asetusehdotus

Perustuslakivaliokunnan kuuleminen U 15/2022 vp,.

Kukka Krüger, SM/MMO

Tarve unionin yhteiseen vastaukseen

- Viime keväästä asti jatkunut **jännitteinen tilanne** Valko-Venäjän vastaisilla EU:n ulkorajoilla ja pyrkimykset muuttoliikkeen välineellistämiseen → kasvavat vaatimukset **EU:n yhteisistä toimista** tilanteeseen vastaamiseksi

- **Väliaikaiset toimet turvapaikka- ja paluusääntelystä poikkeamiseksi** Liettuan, Latvian ja Puolan hyväksi (1.12.)

- Yleisesti sovellettava **asetus turvapaikka- ja paluusääntelystä poikkeamiseksi** välineellistämistilanteissa (14.12.)

- **Schengenin rajasäännöstön** uudistus (14.12.)
  - välineellistämisen määrittely ja huomioiminen ulkorajavalvonnassa

Asetus turvapaikka- ja paluusääntelystä poikkeamiseksi välineellistämistilanteissa

- Tavoitteena on parantaa jäsenvaltioiden **mahdollisuuksia hallita alueelleen jo suuntautunutta muuttoliikettä**. Välineellistämistarkoituksessa hyödynnettävät kolmannen maan kansalaiset ovat jo EU:n ulkorajavaltioiden rajanylityspisteellä tai alueella.
- Kansainvälisen suojelua koskevan hakemuksen tekemistä, rekisteröintiä ja muodollista jättämistä sekä hakemuksen käsittelyä koskevasta menettelystä **säädetään unionin lainsäädännössä.** Sama koskee kansainvälistä suojelua hakevan vastaanottoa ja laittomasti unionin alueella oleskelevan paluuta.
- Nyt ehdotetaan poikkeuksia, jotka voitaisiin ottaa käyttöön Schengenin rajasäännöstön muuttamista koskevassa ehdotuksessa **määritellyssä välineellistämistilanteessa**.
- **Poikkeukset tehtäisiin neuvotteluiden kohteena olevasta uudistetusta lainsäädännöstä:** menettelyasetus ja uudistetut vastaanottodirektiivi ja paluudirektiivi
- **Asetetaan raamit, missä voidaan toimia** → taattava tosiasiallinen mahdollisuus hakea kansainvälistä suojelua ja palautuskiellon kunnioittaminen.

Asetuksen sisältö

- Valtioilla on oikeus **järjestää kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen muodollinen vastaanotto eli rekisteröinti ja jättäminen vain tietyissä rajan läheisyydessä olevissa paikoissa**, mukaan lukien tietyillä rajanylityspisteillä.
- Asetuksessa **säädetään tarkkarajaisesti** mistä säännöksistä välineellistämistilanteessa voitaisiin poiketa. **Kaikilta muilta osin jäsenvaltioiden on noudatettava näissä säädöksissä kuvattuja menettelyjä**.
  - Hakemuksen **rekisteröinnin määräaika pidennetään** neljään viikkoon (vrt. 7-21 päivää normaali / 4 viikkoa kriisi).
  - Mahdollisuus soveltaa **rajamenettelyä ulkorajalla kaikkiin hakemuksiin**. Määräaika on 16 viikkoa valitus mukaan lukien (vrt. 12 – 16 viikkoa normaali / 20 viikkoa kriisi).
  - Aineelliset **vastaanotto-olosuhteet kattaisivat vain perustarpeet**, joilla tarkoitetaan ruokaa, vettä, vaatteita, riittävää terveydenhoitoa ja tilapäistä majoitusta hakemuspäivästä lukien - olosuhteiden on oltava kaikilta osin ihmisarvoa kunnioittavia
  - Mahdollisuus olla **soveltamatta paluurajamenettelyä ja paluudirektiiviä**. Palautuskiellon periaatetta kunnioitettava.

Asetuksen sisältö (2)

- **Ei velvoitetta ottaa toimia käyttöön** → käyttöönotto edellyttää **jäsenvaltion pyyntöä** ja neuvoston täytäntöönpanopäätöstä.
- Mahdollisuus pyytää **tukea EU:n virastoilta ja muilta jäsenvaltioilta**
- Komission tulee seurata tilannetta, ja se voi ehdottaa joko toimien jatkamista tai niiden soveltamisen lopettamista
- Välineellistämisen kohteeksi joutuneen valtion on tehtävä tiivistä yhteistyötä YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n ja muiden järjestöjen kanssa
- Voitaisiin soveltaa **enintään 6 kuukauden ajan**, pidennettävissä enintään toisella kuudella kuukaudella
- Kyse on **sisällöllisesti käytännössä samanlaisista toimista kuin tilapäisiä toimia koskevassa aiemmassa ehdotuksessa**

Mitä tarkoittaisi käytännössä?

- **Rajamenettely** olisi menettelyasetuksessa edellytetyllä tavalla **jo käytössä** tilanteessa, jossa Suomessa harkittaisiin nyt ehdotettujen poikkeamismahdollisuuksien käyttöönottoa. Käytännössä menettely tulisi sovittaa välineellistämistilanteeseen siten, että **kaikki hakijat** voitaisiin ohjata rajamenettelyyn.
- Mahdollisuus **rajata aineelliset vastaanottopalvelut** perustarpeisiin ja **paluu**direktiivin sekä paluurajamenettelyn soveltamatta jättämiseen tarkoittaa käytännössä sitä, että jäsenvaltion on toimittava **kansainvälisten velvoitteidensa, EU:n perusoikeuskirjan ja kansallisen lainsäädäntönsä asettamissa puitteissa**.

→ Ehdotuksen hyväksymiselle ei ole EU:n perusoikeuskirjasta, Suomea sitovista kansainvälisistä ihmisoikeusvelvoitteista tai Suomen perustuslaista johtuvia esteitä.

Tarve riittävään ja selkeään lainsäädäntökehykseen, jotta välineellistämiseen voidaan vastata kansainvälisten velvoitteiden ja perus- ja ihmisoikeuksien mukaisesti.

Valtioneuvosto voi hyväksyä ehdotukset tiettyjen U-kirjelmässä kuvattujen vähimmäisehtojen täyttyessä

Tarve viedä maahanmuutto- ja turvapaikkauudistusta eteenpäin.

Schengenin rajasäännöstön uudistus

- Kysymyksessä on laajempi sisä- ja ulkorajoja koskeva uudistus, jonka osana **määriteltäisiin muuttoliikkeen välineellistämisen tilanne** ja selvennettäisiin käytettävissä olevia **ulkorajavalvonnan toimia**

- Määritelmä: kolmas maa **yllyttää ihmisiä unionin alueelle** tavoitteena aiheuttaa epävakautta unionissa tai jäsenmaassa, ja tilanne on **omiaan vaarantamaan valtion kriittiset toiminnot** mukaan lukien alueellinen koskemattomuus, yleinen järjestys ja turvallisuus sekä kansallisen turvallisuuden ylläpito.

- Jäsenmaalla olisi mahdollista tilanteen niin vaatiessa **rajoittaa rajanylityspaikkojen aukioloa** tai **sulkea** sellainen. Mahdollisuus kansainvälisen suojelun hakuun on kuitenkin huomioitava. Lisäksi jäsenmaan tulisi **tehostaa ulkorajojen valvontaa** lisäämällä resursseja ja teknistä välineistöä.

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Kirkkokatu 12, Helsinki
PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Vaihde 0295 480 171
www.intermin.fi